perueniret, vt ipſe in ſuo euangelio commemorat. Sicut autem Petrus qui culpam negationis pœnitentiæ lachrymis abluit, recuperationem oſtendit eorum, qui in martyrio labuntur, ita cæteri diſcipuli qui articulum comprehenſionis fugiendo præuenerūt, cautelam fugiendi docent eos, qui ſe minus idoneos ad toleranda ſupplicia ſentiunt.

K Et adduxerūt Ieſum ad ſummum ſacerdotem, & conuenerunt omnes Sacerdotes, & Scribæ & Seniores. Petrus autem a longe ſecutus eſt eum vſque intro in atriū ſummi Sacerdotis, & ſedebat cū miniſtris ad ignē & calefaciebat ſe. Summi vero vero ſacerdotes & omne concilium quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium, vt eum morti traderent, nec inueniebant. Multi autem teſtimonium falſum dicebant aduerſus eum, & conuenientia teſtimonia non erant. Et quidam ſurgentes, falſum teſtimonium ferebāt aduerſus eū dicentes: Quoniam nos audiuimus eum dicentem. Ego diſſoluam templum hoc manufactū, & poſt triduum aliud nō manufactum ædificabo. Et non erat conueniēs teſtimonium illorū.

l Exurgens autem ſummus ſacerdos in medium interrogauit Ieſum dicēs. Non reſpōdes quicquā ad ea, quæ tibi obiiciuntur ab his? Ille autem tacebat, & nihil reſpondit. Rurſum ſummus Sacerdos interrogabat eum, & dixit. Tu es Chriſtus filius Dei benedicti? Ieſus autem dixit illi. Ego ſum. Et videbitis filium hominis ſedentem a dextris virtutis Dei, & venientem cum nobibus cæli. Summus autem Sacerdos ſcindens veſtimenta ſua ait: Quid adhuc deſideramꝰ teſtes? Audiſtis blaſphemiā. Quid vobis videtur? Qui omnes cōdemnauerunt eum eſſe reū mortis. Et cæperunt quidam conſpuere eum & velare faciem eius, & colaphis eum cædere & dicere ei, Prophetiza. Et miniſtri alapis eum cędebant.

K ¶ GLOS. Narrauerat euāgeliſta ſuperius, quomodo dominus a miniſtris ſacerdotum fuerat captus, nunc narrare incipit, quomodo in domo principis Sacerdotum morti adiudicatus fuit. vnde dicitur: {Et adduxe. Ieſū ad ſummū Sacerdotē.} BEDA: Summū ſacerdotē ſignificat Caypham, qui ſicut Ioannes ſcribit, erat pontifex anni illius, de quo teſtatˋ Ioſephus, ꝙ pontificatum ſibi emerit a principe Romano. Sequitur: {Et conuenerunt in vnū omnes ſacerdotes, & Scribæ, & Seniores.} HIERO. Tunc facta eſt cōgregatio taurorum in vaccis populorum. Sequitur: {Petrus autem a longe ſequebatur eum vſque intro in atrium ſummi ſacerdotis.} Timor enim retrahit, ſed charitas trahit. BEDA. Merito autem a longe ſequebatur, qui iam erat proxime negaturus. Neq; enim negare poſſet, ſi Chriſto proximus adheſiſſet. Sequitur: {Et ſedebat cum miniſtris ad ignem & calefaciebat ſe. HIERO. In atrio cum miniſtris calefacit ſe ad ignem. Atrium ſacerdotis eſt ſecularis circuitus. miniſtri dæmonia ſunt, cum quibus qui manet, flere peccata non poteſt: ignis deſiderium carnale. BEDA: Eſt enim ignis charitas, de quo dicitur: Ignem veni mittere in terram, qui per credentes deſcendens variis linguis eos laudare dominum docuit. Eſt & ignis cupiditatis, de quo dicitur, Omnes adulterantes velut clybanus corda eorum. hic ignis in atrio Caiphæ inſtinctu maligni ſpiritus accenſus, ad negandum, ad blaſphemandum dominum perfidorum linguas armabat. Quod enim intus in domo maligna ſynodus gerebat, hoc ignis in atrio inter frigora noctis accenſus figurabat. Quoniam enim abundat iniquitas, refrigeſcit charitas multorum. hoc frigore torpens ad horam Petrus, quaſi prunis miniſtrorum Caiphæ caleſieri cupiebat, quia temporalis commodi ſolacium perfidorum ſocietate quærebat. Sequitur: {Summi vero ſacerdotes & omne concilium quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium, vt eum morti traderent. THEO. Lege præcipiente, ꝙ vnus exiſteret ſummus ſacerdos, tunc multi erant ſubſtituti, & deſtituti annis ſingulis per principem Romanorum. Summos ergo ſacerdotes dicit illos, qui determinatum eis tempus complentes iam compleuerant & a ſacerdotio deſtituti erant. Figuram autem iudicij, quod in præiudicium agebant operantur, teſtimonia quærentes, vt videatur Ieſum iuſte damnare & perdere. HIER. Sed mentita eſt iniquitas ſibi, vt regina aduerſus Ioſeph, & Sacerdotes aduerſus Suſannam. ſed ignis ſine materia deficit. vnde ſequitur: {Nec inueniebant. Multi enim falſum teſtimonium dicebant aduerſus eum, & conuenientia teſtimonia non erant. Quod enim variatur, incertum habetur. Sequitur: {Et quidam ſur. fal. teſti. ferebant.} Moris eſt hæreticorum vmbram de veritate trahere. non ille dixit quod illi dicunt, ſed ſimile verbum de templo corporis ſui, quod poſt biduum reſuſcitauit. THEO. Non enim dominus dixerat: Ego diſſoluam illud, ſed ſoluite. neque manufactum dixit: ſed ſimpliciter templum. HIERO. Dixit etiam: Suſcitabo, viuum animal ſignificans & ſpirans templum. Falſus teſtis eſt qui in eo ſenſu dicta intelligit, quo non dicuntur.

l ¶ BEDA: Quanto Ieſus tacebat ad indignos reſponſione ſua falſos teſtes & ſacerdotes impios, tanto magis pontifex furore ſuperatus, eum ad reſpondendum prouocat, vt ex qualibet occaſione ſermonis locū inueniat accuſandi. vnde dicitur: {Et exur. ſum. ſa. in medium interrogauit eum dic. Non reſpondes quicquam ad ea quæ tibi obiiciuntur ab his.} Iratus quidem princeps, & impatiens non inueniens calumniæ locum, exurgit de ſolio, vt inſaniam mentis motu corporis demonſtraret. HIERO. Sed ipſe Deus & ſaluator noſter, qui mundo ſalutem contulit, & humano generi ſua pietate ſubuenit, ſicut ouis ad occiſionem ſine voce ducitur, & obmutuit & ſiluit a bonis. vnde ſequitur: {Ille autem tacebat & nihil reſpondit.} Taciturnitas Chriſti apologiam, ideſt excuſationem Adæ abſoluit. THE. Tacebat autem, ſciens quòd non attenderēt verbis eius. vnde ſecundum Lucā reſpondit: Si dixero vobis, non credetis mihi. vnde ſequitur. {Rurſus ſummus ſacerdos interrogauit eum & dixit ei. Tu es Chriſtus filius Dei benedicti? Interrogat quidē hoc ſummus ſacerdos, nō vt addiſcēs crederet, ſed vt ex hoc aliquā occaſionem captaret. Quærit autem: Tu es Chriſtus filius Dei benedicti? Multi namq; erāt Chriſti, ideſt vncti, ſicut reges, & ſummi ſacerdotes, ſed nullus eorum dicebatur filius Dei benedicti, quaſi ſemper collaudati. HIERO. Huncantem expectabāt de longe, quā prope non vident, ſicut Iſaac caligātibus oculis Iacob ſub manibus non agnoſcit, ſed longe de eo futura canit. Sequitur: {Ieſus autem dixit illi: Ego ſum.} vt ſcilicet inexcuſabiles ſint. THEO. Sciebat namque quoniam non crederent, tamen reſpondit, ne poſtea dicerent, ſi audiſſemus aliquid ab eo, credidiſſemus ei. hoc autem eſt in eorum præiudicium, quia audierūt & non crediderunt. AVG. de Conſ. euan. Matthæus autem nō dixit reſpondiſſe Ieſum: Ego ſum, ſed tu dixiſti. ſed Marcus tantū valere oſtendit, quod ei dicit Ieſus: tu dixiſti, quantum ſi diceret: Ego ſum. Sequitur: {Et videbitis filium hominis ſedentē a dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cæli.} THEO. Ac ſi diceret: Videbitis me tamquam filium hominis a dextris patris ſedentem. Virtutem namq; hic patrem dicit. non autē ſine corpore veniet, ſed qualis apparuit crucifigentibus talis in iudicio eis apparebit. BEDA. Si ergo tibi in Chriſto o Iudæe, o Pagane & hæretice contemptus infirmitas, & crux contumelia eſt, vide quia per hoc filius hominis ad dexteram Dei patris ſeſſurus, & in ſua cum nubibus cæli eſt maieſtate futurus. HIER. Et quidem ſacerdos interrogat filium Dei. Ieſus autem reſpōdet filium hominis, vt hinc intelligamus Dei filium idem eſſe, & filium hominis, & ne quaternitatem faciamus in trinitate, ſed homo in Deo, & Deus in homine ſit. Dicit autem a dextris virtutis ſedentem. i. in vita regnantē ſempiterna, & [illegible] Et veni. cum nu. cæli. In nube aſcendit, cum nube veniet. i. in corpore ſuo ſolo, quod ſumpſit a virgine aſcendit, & cum multiformi eccleſia, quæ corpus ipſius & plenitudo eius ad iudicium venturus eſt. LEO Papa: Cayphas autem ad exaggerandum audita ſermonis inuidiā, ſcidit veſtimenta ſua, & neſciens quid hæc ſignificaret inſania, ſe honore priuauit, oblitus præcepti illius, quod legitur de principe ſacerdotū. De capite ſuo cidarim non deponet, & veſtimenta ſua nō diſrumpet. Nam ſequitur: {Summus autem ſacerdos ſcindens veſtimēta ſua, ait. Quid adhuc deſideramus teſtes? audiſtis blaſ. quid vobis videtur?} THEO. Adimplet quidem ſacerdos conſuetudinem Iudaicam. Cum enim aliquid intolerabile, & triſte illis occurrebat, veſtimenta ſcindebant. Vt ergo monſtraret ꝙ Chriſtus magnam & intolerabilem blaſphemiam dixerit, veſtimēta ſcidit. BEDA. Altiori autem myſterio factum eſt, vt in paſſione Domini pontifex Iudæorum ſua ipſe veſtimenta diſcinderet, hoc eſt ephot, cum tunica Domini, nec ab ipſis, qui eum crucifixere militibus ſcindi potuerit. Figurabatur enim, quia ſacerdotium Iudæorum pro ſceleribus ipſorū pontificum eſſet ſcindendum. Soliditas vero eccleſiæ, quæ veſtis ſui redemptoris ſolet appellari nunquam valet diſrupi. THEO. Ex eo autem ſacerdotium Iudæorum ſcindendum erat, ꝙ condemnauerunt Chriſtū eſſe reum mortis. vnde ſequitur: {Qui oēs condem. eū eſſe reum mortis.} HIER. Condemnant quidē eū eſſe reū mortis, vt reatu ſuo reatū noſtrū ſolueret. Sequit: {Et cœperunt quidā conſpuere eū, [illegible]} ſputaminibus ſuſceptis faciē animæ noſtræ

Lib.3. ca.6.

noſtræ lauaret, & velamine faciei ſuæ velamen cordium noſtrorū auferret, & colaphis, quibus in capite percuſſus eſt, caput humani generis quod eſt Adam ſanaret: & alapis, quibus expalmatus eſt, maxima laus eius noſtris manibus labiiſque plauderet, vt dicitur: Omnes gentes plaudite manibus. BEDA: Quòd vero dicūt ei: {Prophetiza, quis eſt qui te percuſſit?} quaſi in contumeliā faciunt eius qui ſe a populis Prophetam haberi voluit. AVG. de Con. euang. Hoc autē intelligitur paſſus dominus vſq; ad mane in domo principis Sacerdotum, quo prius adductus eſt.

Lib.3. c.6.

m Et cum eſſet Petrus in atrio deorſum, venit vna ex ancillis ſummi Sacerdotis, & cum vidiſſet Petrum calefaciētem ſe, aſpiciens illum ait: Et tu cum Ieſu Nazareno eras? At ille negauit, dicens: Neque ſcio, neque noui quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantauit. Rurſus autem cum vidiſſet illum ancilla cœpit dicere circunſtantibus, quia hic ex illis eſt. At ille iterum negauit. Et poſt puſillum rurſus qui aſtabant dicebant Petro: Vere ex illis es: nam & Galilæus es. Ille autem cœpit anathematizare & iurare, quia neſcio hominem iſtum quem dicitis. Et ſtatim gallus iterum cātauit: Et recordatus eſt Petrus verbi qđ dixerat ei Ieſus. priuſquam gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

Lib.3. c.6.

m ¶ AVG. de Cō. euan. De Petri tentatione quæ inter ꝑdictas dn̄i contumelias facta eſt, non eodem ordine omnes euangeliſtæ narrant. Nam Lucas explicat prius tentationē Petri: tum demum has domini contumelias. Ioannes autem incipit Petri tentationē dicere, & interponit quædam de contumeliis domini, & adiungit, quòd inde miſſus eſt ad Caypham Pontificem, & inde recapitulat, vt explicet quam cœperat tentationē, Petri. Matthæus autem, & Marcus primo commemorant Chriſti contumelias: deinde Petri tentationem, de qua dicitur: {Et cum eſſet Petrus in atrio deor. ve. vna ex ancil. ſummi Sacer.} BEDA. Quid aūt ſibi vult, ꝙ prima eum prodit ancilla, cum viri vtique eum magis potuerunt recognoſcere, niſi vt & iſte ſexus peccaſſe in necem videretur domini, & iſte ſexus redimeretur per domini paſſionem? Sequitur: {At ille nega. di. Neque ſcio, neque noui quid dicas.} HIERO. Petrus ſine ſpiritu voci ancillæ ceſſit, cū ſpiritu nec Principibus, nec Regibus cedit. THEO. Hoc autē eum pati diſpenſatiue ꝑmiſit dominus, ne. ſ. extolleret ſe, ſimulq; vt peccantibus miſericors oſtendatur, tamquàm ex ſeipſo inſtructus humanæ infirmitatis euentum. Sequit. {Et exi. fo. ante atri. & ſtatim gal. cantauit. BEDA: De hoc galli cantu cæteri euangeliſtæ tacent: non tamen factum negant, ſicut & multa alia alii ſilentio prætereunt quæ alii narrant. Sequitur. {Rurſus autem cū vide. eum an cœpit dicere circum. quia hic ex illis eſt.} AVG. de Con. euan. Hæc ancilla non eadem, ſed alia eſt, ſicut dicit Matthæus. Sane hoc quoque intelligitur, quia in ſecunda negatione a duobus cōpellatus eſt, ab ancilla. ſ. quā cōmemorant Matthæus, & Marcus, & ab alio quem commemorat Lucas. Sequitur. {At ille iterum negauit.} Iam Petrus redierat, vt quemadmodum dicit Ioannes ad focum ſtans iterum negaret, vnde ancilla dicebat quod ſupra dictum eſt: non illi. ſ. Petro, ſed his qui illo exeunte ibi remanſerant: ſic tamen vt ille audiret. vnde rediens, & rurſus ad ignem ſtans reſiſtebat negando verbis eorum. Liquido enim colligitur collatis de hac re omnibus euangeliſtarum teſtimoniis, non ante ianuam ſecundo Petrum negaſſe, ſed intus in atrio ad ignem: Matthæum autem, & Marcum qui commemorauerunt exiſſe eum foras, regreſſum eius breuitatis cauſa tacuiſſe. BEDA. In hac autē negatione Petri diſcimus non ſolum abnegari Chriſtum, ab eo ꝗ dicit eum non eſſe Chriſtum, ſed ab illo etiam qui cum ſit negat ſe eſſe Chriſtianum. Dominus enim non ait Petro: Diſcipulum meum te negabis: ſed me negabis. Negauit ergo Chriſtum cum ſe negauit eius diſcipulum. Sequitur. {Et poſt puſi. rur. qui aſta. di. Pe. vere ex illis es: nam & Gali. es.} Non ꝙ alia lingua Galilæi quàm Hieroſolymitæ loquerentur, qui vtique fuerunt Hebræi, ſed quòd vnaquæque prouincia & regio ſuas habet proprietates, ac vernaculum loquendi ſonū vitare nō poſſint. THEO. Igitur timore Petrus perterritus & domini ſermonem oblitus dicentis: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, dominum abnegauit. vnde ſequitur. {Ille autem cœpit anathe. & iura. quia neſci. ho. iſtum quem di.} BEDA: Quam noxia ſunt prauorum conſilia: inter infideles, hominem negauit ſe noſſe, quē inter diſcipulos Deum fuerat confeſſus. Solet aūt ſcriptura ſacra, meritū cārum ꝑ ſtatum deſignare tpum. vnde Petrus qui media nocte negauit: ad gallicantū pœnituit. vnde ſubditur. {Et ſtatim iterum gal. ca n. Et recorda. eſt Petrus ver. quod dixit ei Ieſus, priuſquam gal. cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere. THEO. Lachrymæ enim Petrum Chriſto per pœnitentiam adduxerunt. Confundantur itaque Nouatiani, qui dicunt, ꝙ qui poſt ſuſceptionem baptiſmatis peccauerit: non ſuſcipitur vt ſibi delictum remittatur. Ecce enim Petrus qui & Chriſti corpus ſumpſit & ſanguinem: ꝑ pœnitentiam eſt ſuſceptus. Etenim ſanctorum defectus propter hoc ſcripti ſunt, vt & nos ſi per incautelam deciderimus recurſum haberemus ꝑ eorum exemplum, & ſperemus per pœnitētiam ſubleuari. HIE. Myſtice autem prima ancilla, titubatio eſt, ſecunda conſenſio: tertius vir, actus eſt. Hæc trina negatio quam abluit per fletus verbi Chr̄i recordatio. Tūc nobis gallus cantat, quando prædicator quiſquam per pœnitentiam corda noſtra ad compunctionem excitat. Tunc incipimus flere, quādo ignimur intus per ſcintillam ſcientiæ, & foris eximus, cum extra eiicimus quod intus fuimus.

CAP. XV.

Et confeſtim mane concilium faciētes ſummi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, & vniuerſo concilio, vincientes Ieſum duxerunt & tradiderunt Pilato. Et interrogauit eū Pilatus: Tu es Rex Iudæorum? At ille reſpondens: ait illi: Tu dicis. Et accuſabant eū ſummi Sacerdotes in multis. Pilatus autem rurſum interrogauit eum dicens: Non reſpondes quicquam? Vides in quantis te accuſant? Ieſus autem nihil amplius reſpondit: ita vt miraretur Pilatus.

b Per diem autem feſtum ſolebat dimittere illis vnum ex vinctis quēcumque petiſſent. Erat autem qui dicebatur Barrabas, qui cum ſeditioſis erat vinctus,

CAP. XV.

BEDA, Habebant Iudæi hunc morem, vt quem adiudicaſſent morti, ligatum iudici traderent. vnde poſt condemnationem Chriſti ſubiungit euangeliſta: {Et confeſtim mane concilium facientes ſummi Sacerdo- cum Senioribus & Scribis, & vniuerſo concilio, vincientes Ieſum duxerunt, & tradiderunt Pilato. Attamen notandum, quòd non tunc primum ligauerunt eum, ſed mox compræhenſum nocte in horto, vt Ioannes declarat, ligauerunt. THEOPHY. Tradiderunt itaque Ieſum Romanis, ſed & ipſi a Deo traditi fuerunt in manibus Romanorom, vt adimplerentur ſcripturæ dicentes: Secundum opera manuum eorum retribue illis. Sequitur: {Et interrogauit eum Pilatus. Tu es rex Iudæorum?} BEDA: Pilato nihil aliud criminis interrogante niſi, vtrum rex Iudæorum ſit, arguuntur impietatis Iudæi, quòd nec falſo quidem inuenire potuerunt, quod obiicerent ſaluatori. Sequitur: {At ille reſpondens ait illi: Tu dicis.} Sic reſpondet, vt verum diceret, & ſermo eius calumniæ non pateret. THEO. Dubiam enim reſponſionem emiſit. nam, Tu dicis, poteſt ſic intelligi, Tu dicis hoc: ſed ego non dico. Et nota quòd Pilato qui inuitus fert ſententiam aliqua in parte reſponderit, ſacerdotibus autem & principibus reſpondere noluerit, indignoſque ſermone ſuo iudicauerit. Sequitur: {Et accuſauerunt eum ſummi ſacerdotes in multis. AVG. de Conſ. euang. Lucas etiam iſta crimina, quæ falſo obiecerunt aperuit. ſic enim narrat: Cæperunt accuſare eum dicentes. Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. Sequitur: {Pilatus autem rurſus interrogabat eum dicens. Non reſpondes quicquam? vides in quantis te accuſant? BEDA: Ethnicus quidem eſt qui condemnat Ieſum, ſed cauſam refert in populum Iudæorum. Sequitur: {Ieſus autem amplius nihil reſpondit, ita vt miraretur Pilatus.} Nihil quidem reſpondere voluit, ne crimen diluens dimitteretur a præſide, & crucis vtilitas differretur. THEOPHYL. Mirabatur autem Pilatus, quia cum legis doctor eſſet & eloquens & potens reſponſione ſua eorum accuſationes infringere, non reſpondebat quicquam, ſed magis accuſationes viriliter ſuſtinebat.

Lib.3. ca.8.

b ¶ BEDA: Multas liberandi Saluatorem Pilatus occaſiones dedit, primo latronem iuſto conferens. vnde dicitur. {Per diē autem feſtum dimittere ſolebat illis vnum ex vinctis quemcumque petiſſent. GLO. Quod quidem ſolitus erat facere, vt gratiam populi captaret, & præcipue in die feſto, quando de tota prouincia Iudæorum populus Hieroſolymā confluebat. Et vt maior

F Iudæorum improbitas appareat: deſcribitur conſequenter enormitas culpæ latronis quem Iudæi Chriſto prætulerunt. vnde ſequitur. { Erat autem qui dice. Bar. qui cum ſedi. vin. erat qui in ſedi. fece. homicidium. } In quo oſtenditur, & ex grauitate culpæ notabilis, ꝙ homicidium fecerat, & ex modo faciendi, quia cum per turbatione ciuitatis hoc fecerat, ſeditioné concitando, & etiam quia culpa eius manifeſta erat: nam & cum ſeditioſis vinctꝰ erat. Sequitur: { Et cum aſcen. t ur. cœpit ro. ſicut ſem. facie. illis. }

Lib.3.c.8. A V G. de Con. eua. Nulla quæſtio eſt, ꝙ Matthæus tacet ipſos petiiſſe, vt aliquis eis dimitteretur, quod Marcꝰ hic dicit. Nihil enim intereſt ſi alius aliud tacet, quod aliꝰ commemorat. Sequitur. { Pilatus ergo reſpon. eis dixit. Vult. di. vo. Re. Iudæ. Scie. enim ꝙ per inui. tradi. eum ſum. Sacerd. } Quæri poteſt, quæ verba Pilatus dixerit, vtrum quæ a Matthæo, an quæ a Marco referuntur? Aliud enim videtur eſſe: Quem vultis dimittam vobis, Barrabam, an Ieſum qui dicitur Chriſtus? vt Matthæus refert, Aliud: Vultis vobis dimittam Regem Iudæorum vt hic dicitur. Sed quia Chriſtos Reges dicebant, & qui dixit illum an illum, manifeſtum eſt eum quæſiſſe an vellent dimitti Regem Iudæorum, id eſt Chriſtum. Nihil autẽ intereſt ſententiæ, ꝙ hic tacuit Marcus de Barraba: hoc ſolum volens dicere quod ad dominum pertinebat, quandoquidem in eorum reſpõſione ſatis & ipſe oſtendit quem ſibi dimitti voluerint. Nam ſequitur: { Ponti. autem concita. turbam vt magis Barrabam dimitteret eis. } B E D A. Hæret Iudæis vſque hodie ſua petitio, quam tanto labore impetrarunt, quia enim data ſibi optione pro Ieſu latronem, pro Saluatore interfectorem elegerunt: merito ſalutem perdiderunt & vitam, & latrociniis, ac ſeditionibus ſe intantum ſubdiderunt, vt patriam regnumque ſuum quod plus Chriſto amauerunt, perdiderint, & libertatem, corpus, & animam numquam reciperent. Deinde aliã occaſionem dat Pilatus liberandi Saluatorem cũ ſequitur. { Pila-

Lib.3.c.8. tus autem iterum reſpon. ait illis: Quid ergo vultis fac. Regi Iudæorum? } A V G. de Con. euã. Iam ſatis apparet, ꝙ id Marcus velit oſtendere, dicendo Regem Iudæorum, quod Matthæus dicendo Chriſtum. Non enim dicebantur Chriſti reges, niſi Iudæorum. In hoc enim loco ſecundum Matthæum dicitur. Quid igitur faciam de Ieſu qui dicitur Chriſtus? Sequitur: { At illi clamabant: Crucifige eum. } T H E O. Vide autem Iudæorum prauitatem, & Pilati commenſurationem: quàmuis & ipſe dignus ſit condemnatione pro eo, quòd populo non reſiſtebat. Illi namque clamabant: Crucifige. hic tentat humiliter ab illo præiudicio eruere Ieſum: & ideo rurſus interrogat. vnde ſequitur: { Pila. autem di ce. eis: Quid enim malum fecit? } Occaſionem namque ex hoc ſumere volebat, vt Chriſtum ſolueret innocentem. B E D A, Iudæi vero inſaniæ ſuæ ſatisfacientes, interrogationi Præſidis non reſpondent. vnde ſequitur. { At illi magis clamabant: Crucifige eum. } vt impleretur illud Hieremiæ: Facta eſt mihi hæreditas mea, ſicut leo in ſilua: dederunt ſuper me vocem ſuam. Sequitur. { Pila. autem vo. ſatiſ. po. dimi. il. Bar. & tradi. Ieſum fla. cœ. vt crucifigeretur. } T H E O. Volebat quidem ſatisfacere populo. i. eorum facere voluntatem, & non quod erat placitum iuſtitiæ, & Deo. H I E R O. Hic duo hirci adſunt, vnus apompæos, id eſt emiſſarius cum peccato populi in deſertum inferni abſolutus dimittitur, alter pro peccatis abſolutorum vt agnus occiditur. pars domini ſemper mactatur: pars diaboli, qui eſt magiſter eorum, quod ſonat Barrabas, effrenata in tartarũ præcipitatur. B E D A: Ieſus autem flagellatus non ab alio quàm ab ipſo Pilato intelligendus eſt. Scribit namque Ioannes: Appræhendit Pilatus Ieſum & flagellauit, quod quidem ideo feciſſe credendus eſt, vt ſatiati pœnis, ac opprobriis eius, Iudæi mortem vltra ſitire deſiſterent.

ἀπομπαῖος.

c ¶ T H E O. Militaris vana gloria ſemper inordinatis gaudens, & opprobriis ſibi propria oſtendebat. vnde dicitur. { Milites autem duxe. eum in atri. ꝑto. & cõuo. to. cohor. } i. totum ordinẽ

qui in ſeditione fecerat homicidiũ. Et cũ aſcẽdiſſet turba: cœpit rogare, ſicut ſemper faciebat illis. Pilatus autem reſpondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis Regem Iudæorum? Sciebat. n. ꝙ per inuidiam tradidiſſent eũ ſummi Sacerdotes. Pontifices autem concitauerunt turbam, vt magis Barrabam dimitteret eis. Pilatus aũt iterum reſpondens ait illis: Quid ergo vultis faciam Regi Iudæorum? At illi iterum clamauerunt: Crucifige eum. Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum. Pilatus autem volens populo ſatisfacere, dimiſit illis Barrabam, & tradidit Ieſum flagellis cæſum vt crucifigeret. c Milites autem duxerunt eum in atrium prætorij, & conuocãt totam cohortem, & induunt eũ purpura, & imponunt ei plectentes ſpineam coronam, & cœperunt ſalutare eum: Aue rex Iudæorum. Et percutiebant caput eius arundine, & conſpuebant eum, & ponentes genua, adorabant eum. Et poſtquam illuſerunt ei exuerunt illum purpura, & induerunt eum veſtimentis ſuis. d Et educunt illum vt crucifigerent eũ. Et angariauerunt prætereuntem quempiã Simonem Cyrenæũ venientẽ de villa, patrẽ Alexandri, & Ruffi, vt tolleret crucem eius. Et perducunt illũ in Golgotha locũ, qđ eſt interpretatum

militiæ. Et indu. eum pur. ſicut regem. B E D A: Quia enim rex Iudæorum fuerat appellatus, & hoc ei ſcribæ, & ſacerdotes crimen obiecerant, quod ſibi in populo Iſraelitico vſurparet imperium, illudentes hoc faciunt, vt nudatum priſtinis veſtibus induant purpura, qua reges veteres vtebantur. A V G V. de Conſ. euang. Intelligitur autem quod Matthæus ait: Chlamydem coccineam circumdederunt ei, hic Marcum dixiſſe indutum purpura. pro regia enim purpura chlamys illa coccinea ab illudentibus adhibita erat, & eſt rubra quædam purpura cocco ſimillima. poteſt etiam fieri vt purpurã etiã Marcus commemorauerit, quam chlamys habebat, quamuis eſſet coccinea. B E D A: Pro diademate autem ponunt ei coronam ſpineam. vnde ſequitur: { Et imponunt ei plectentes ſpineam coronam. } Pro ſceptro autem regali dant calamum, vt Matthæus ſcribit, & adorãt quaſi regem. vnde ſequitur: { Et cœperunt ſalutare eum. Aue rex Iudæorum. } Et quòd milites eum quaſi Deum ſeipſum falſò dixiſſet adorabant illudentes, patet ex hoc quod ſubditur: { Et percutiebant caput eius arun. & conſpu. eum. Et ponen. genua ado. eũ, quaſi falſò ſe dixiſſet Deum. } H I E R. Opprobria autem iſta noſtrum abſtulere opprobrium, vincula eius nos liberos fecerũt, corona ſpinea capitis eius, diadema regni adepti ſumus. Vulneribus eius ſumus ſanati. A V G V S T. de Conſ. euang. Apparet autem Matthæum, & Marcum recapitulando iſta poſuiſſe, nõ quo tunc factum ſit, cum eum Pilatus iam crucifigendum tradidiſſet. Ioannes enim apud Pilatum dicit hæc geſta. hoc autẽ quod ſequitur: { Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum purpura, & induerunt eum veſtimentis ſuis. } in fine factum intelligitur, cũ iam adduceretur ad crucifigendum. H I E R O. Myſtice autem veſtimentis ſuis nudatur Ieſus, id eſt Iudæis: purpura induitur. i. gentili eccleſia, quæ de ſcopulis collecta eſt. Itẽ ea exutus in fine ſcandalizante, Iudæa rurſum induitur plebe. Cum enim intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis Iſrael ſaluus erit. B E D A: Aut in purpura qua indutus eſt dominus, ipſa eius caro quam paſſionibus obiecit inſinuatur, in corona vero quam portabat ſpinea, noſtrorum ſuſceptio peccatorum. T H E O. Induamus & nos purpuram ſtolam regalem, quia vt reges ambulare debemus calcantes ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuppeditantes peccatum. Chriſtiani namque dicimur, id eſt vncti, ſicut & tunc reges vncti dicebant. Sumamus & coronam ſpineam, id eſt feſtinemus coronari vita arcta, & abſtinẽtiis & puritate. B E D A: Caput autem Chriſti percutiunt, quoniam eum verum Deum eſſe negant. Et quia per arundinem ſcriptura ſolet confici, quaſi arundine caput Chriſti feriunt, qui diuinitati illius contradicentes, errorem ſuũ confirmare auctoritate ſacræ ſcripturæ conantur. Spuunt in faciem eius qui gratiæ præſentiam verbis exſcreãdis reſpuunt. Sunt & hodie qui eum certa fide vt Deum verum adorant, ſed peruerſis actibus verba eius quaſi ſabuloſa deſpiciunt, ac promiſſa verbi illius temporalibus illecebris poſtponunt. Sicut autem Cayphas neſcius dixit: Oportet vnum hominem mori pro populo, ſic milites neſcientes faciunt.

d ¶ G L O. Poſt condemnationem Chriſti & contumelias condemnato illatas, ad crucifixionem eius narrandam euãgeliſta accedit dicens: { Et educunt illum, vt crucifi. eum. } H I E R O. Hic educitur Abel in agrũ a fratre vt perimatur. Hic adeſt Iſaac cum lignis, & Abraham cum Ariete vepribus herente. Hic etiam Ioſeph cum faſce ſomniato & tunica talari ſanguine lita. Hic adeſt Moyſes cum virga & ſerpente ſuſpenſo in ligno. Hic eſt botrus in ligno portatus. Hic adeſt Heliſeus cum ligno ad quærendum ſecurim, quæ in imo demerſa eſt, & natauit ad lignum, id eſt genus humanum, quod a ligno vetito in infernum decidit, per lignum crucis Chriſti, & per baptiſmum aquæ ad paradiſum natauit. Hic adeſt Ionas de ligno in mare ventremque ceti in duo miſſus. Sequitur: { Et angariauerunt prætereuntem quempiam Simo. Cyr. veni. de villa, pa. Alex. & Ruf. vt tol. cru. eius. } T H E O.

Ioannes

A Ioannes aũt ait, ꝙ ipſemet baiulabat ſibi crucem. vtrumque enim fuit: nam ipſe quidem primo baiulauit ſibi crucem, donec præteriit quidam quem angariauerunt, & tunc ille portabat. Dixit aũt quorum filiorum erat pater ad maiorem fidem, & affirmationem: Nã homo ille adhuc viuebat, qui poterat oĩa quæ circa crucem facta ſunt enarrare.

H I E R O. Cum autem alii per merita patrum ſuorum commemorentur: alii per merita filiorum ſuorum: hic Simon qui crucẽ in angaria portat, meritis filiorum ſuorum qui erant diſcipuli commemoratur. De hoc nos in præſenti vita admonemur parentes adiuuari, per natorum ſuorum ſapientiam, vel merita, vt populus Iudaicus propter Patriarcharum, & Prophetarum, & Apoſtolorum merita ſemper commemoratur. Simon autem iſte qui portat crucem in angaria, ipſe eſt qui laborat pro laude humana. Cogunt enim homines hunc laborare, quem non cogit timor, & dilectio Dei. B E D A. Vel quia Simon iſte non Hieroſolymita, ſed Cyreneꝰ eſſe perhibetur. Cyrene enim Libiæ ciuitas eſt, recte per eum populi Gentium deſignantur, qui quondam peregrini, & hoſpites teſtamentorum, nunc obediendo hæredes ſunt Dei: cohæredes autẽ Chriſti. Vnde apte Simon obediens, Cyrene hæres interpretatũ. De villa autem veniſſe refertur. villa enim Græce pagus dicitur. vnde Paganos appellamus eos, quos a ciuitate dei alienos videmꝰ: De pago igitur egrediens Simon crucem portat poſt Ieſum, cum populus nationum Paganis ritibus derelictis, veſtigia dominicæ paſſionis obedienter amplectitur. Sequitur. { Et perdu. eum in Gol. lo. quod eſt interpræ. Cal. locus. } Extra urbem & foris portã C loca ſunt in quibus truncantur capita damnatorum, & Caluariæ, id eſt decollatorum ſumpſere nomen. Propterea autem ibi crucifixus eſt dominus, vt vbi prius erat area damnatorum, ibi erigerẽtur vexilla martyrii. H I E R O Tradunt autem Iudæi ꝙ in hoc montis loco immolatus eſt aries pro Iſaac, & ibi decaluatur Chri-

Lib.3.c.11. ſtus, id eſt a carne ſua, carnali videlicet Iudæa ſeparatur. Sequitur. { Et da. ei bib. myr. vinum. } A V G. de Con. euan. Hoc intelligendum eſt Matthæum dixiſſe cum felle miſtum. fel quippe pro amaritudine poſuit, & myrrhatum vinum amariſſimum eſt, quãquàm fieri poſſit, vt & fel, & myrrha vinum amariſſimum redderent. T H E O. Vel ordinatione quadam exiſtente, alii alia afferebant, quidam acetum & fel, quidam vinum myrrhatum. H I E R O. Vel myrrhatum vinum hoc eſt acetum, per hoc ſuccus lætalis pomi abſtergitur. B E D A: Amara vitis amarum vinum fecit, quo propinat dominum Ieſum, vt impleatur quod ſcriptum eſt. Dede-

Lib.3.c.11. runt in cibum meum fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. D A V G. de Con. euan. Quod autem ſubditur: { Et non accepit. } intelligitur non accepit vt biberet, guſtauit autem vt Matthæus teſtis eſt, & ſicut idem Matthæus ait: Noluit bibere. hoc Marcus dixit: Et non accepit. tacuit autem ꝙ guſtauit. H I E R O. Non accepit etiam id pro quo patitur. vnde de eo dr̃. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Sequitur. { Et crucifi. eum, diuiſe. veſtimen. ſua: mittẽ. ſortem. ſuper eis, quid quis tolleret. } Hoc loco figuratur ſalus ꝑ lignum: primũ lignum ſcientiæ boni & mali fuit. ſecundum lignum boni tantum nobis, & vitæ lignum eſt. Extẽſio manus primæ ad lignum, mortem appræhendit. Extenſio autem ſecundæ, vitam quæ perierat inuenit. Ligno hoc vehimur per mare vndoſum ad terram viuentium. cruce enim ſua Chriſtus cruciatum noſtrum abſoluit, & morte ſua mortem noſtram necauit. Cum forma ſerpentis ſerpentem necat, quia ſerpente de virga facto alii abſorbentur ſerpentes. Ipſa autem ſpecies crucis quid eſt niſi forma quadrata mundi? Oriens de vertice fulget. Arctos dextra tenet. E Auſter leua conſiſtit. Occidens ſub plantis firmatur. Vnde Apl̃us vt ſciamꝰ quæ ſit altitudo, & latitudo, lõgitudo, & profundũ. Aues quando volant ad ethæra, formam crucis ſumunt. homo natans ꝑ aquas: forma crucis vehitur. Nauis per maria, antenna cruci ſimilata ſufflatur. Tau litera, ſignum ſalutis, & crucis deſcribitur. B E D A. Vel in tranſuerſo ligno crucis vbi figuntur manus gaudium ſpei ſignatur. Per manus enim opera, per latitudinem hilaritatem operantis intelligimus, quia triſtitia facit anguſtias. per altitudinem cui caput adiungitur expectationem retributionis de ſublimi iuſtitia Dei. per longitudinem qua totum corpus extenditur tolerantiam, vnde longanimes dicuntur. per profundum quod terræ eſt infixum ipſum ſacramentum ſecretum. Quãdiu ergo hic agunt corpora noſtra, vt deſtruatur corpus peccati, tempus nobis eſt crucis. T H E O. ꝙ autem ponebant ſortem ſuper veſtimenta eius, & hoc illudentes fecerunt quaſi Regis veſtimenta diuidentes: etenim vilia erãt, non valde præcioſa. Hoc autem Ioannes euangeliſta plenius exponit, quia. ſ. milites cætera

præta tum Caluariæ locus. Et dabant ei bibere myrrathum vinum, & non accepit. Et crucifigentes eum, diuiſerunt veſtimenta eius: mittentes ſortem ſuper eis, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. Et erat titulus cauſæ eius inſcriptus: Rex Iudæorum. Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum a dextris, & alium a ſiniſtris eius. Et impleta eſt ſcriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputatus eſt.

in quatuor partes iuxta ſuum numerum diuidẽtes, de tunica quæ inconſutilis erat deſuꝑ contexta per totũ, ſortẽ miſerunt. H I E. Veſtimenta aũt dñi eius mandata ſunt quibus tegit corpus eius. i. eccleſia, quæ diuidunt inter ſe milites Gentiũ, vt ſint quatuor ordines cum vna fide. i. cõiugati & viduati, præpoſiti & ſeparati. Sortiti ſunt tunicam indiuiſam, quæ eſt pax & vnitas. Sequitur: { Erat aũt hora tertia & cruci. eum. } Hoc vere, & proprie Marcus intulit: nam ſexta hora tenebræ ſuffuderunt terram, vt non quiſquam potuiſſet mouere caput. A V G. de Con. euan. Si hora quaſi ſexta Pilato ſedente pro tribunali tra-

B ditus eſt Ieſus crucifigendus Iudæis, vt Ioannes refert, quõ hora tertia crucifixus eſt, ſicut verba Marci non intelligentes quidam putauerunt? Prius ergo qua hora crucifigi potuerit videamus: deinde videbimus cur hora tertia crucifixum dixerit Marcus. Hora erat quaſi ſexta cum traditus eſt crucifigendus a Pilato ſedente ꝓ tribunali, vt dictum eſt. non enim iam plena ſexta erat, ſed quaſi ſexta. i: peracta quinta, & aliquid etiam de ſexta eſſe cœperat, vt peracta quinta, & inchoata ſexta gererent hæc, quæ enarrata ſunt in crucifixione dñi noſtri, donec completa ſexta: illo pendente fierent hæ quę dicuntur tenebræ. Quæramus autem iam cur dixerit Marcus: { Erat aũt hora ter. & cru. eum? } Iam certe dixerat: { Et crucifigentes eum: diui. veſti. eius } ſic etiam cæteri atteſtantur, ꝙ eo crucifixo veſtimenta diuiſa ſunt. Si. n. rei geſtę tempus voluit cõmemorare Marcus, ſufficeret dicere: Erat autem hora tertia, vt qđ adiunxit: { Et crucifixerunt eum? } niſi quia voluit aliquid recapi-

C tulando ſignificare quod quæſitum inueniretur cum ſcriptura ipſa illis tꝑibus legeretur, quibus vniuerſæ eccleſiæ notum erat qua hora dñs ligno ſuſpenſus eſt: vnde poſſet huiuſmodi vel error tolli, uel mendacium refutari. Sed quia ſciebat a militibus ſuſpẽſum dñm, non a Iudæis, ſicut Ioannes apertiſſime dicit, occulte oſtendere voluit eos magis crucifixiſſe, quia clamauerũt vt crucifigeretur, quàm illos qui miniſterium principi ſuo ſecũdum ſuum officium præbuerunt. Intelligitur ergo fuiſſe hora tertia, cum clamauerunt Iudæi vt dominus crucifigeretur, & veriſſime demonſtratur tunc eos crucifixiſſe, quando clamauerunt. In conatibus autem Pilati ad eripiendum dominum, & in tumultu Iudæorum contradicentium, conſumptum tempus duarum horarum intelligimus, & circa horam fuiſſe ſextam, qua nondum terminata, geſta ſunt quæ ab eo tempore quo Pilatus dominum tradidit, uſque ad tenebras factas narrantur. Facile autem videbit qui ſine impietatis duritia voluerit attendere, quàm opportuno loco Mar-

D cus hoc de tertia hora poſuerit, vbi ſcilicet factum miniſtrorum multum commemoratum eſt. Ergo ne quiſquam cogitationem tanti criminis auerſus a Iudæis in milites illos conuerteret: { Erat, inquit, hora tertia, & crucifixerunt eum, } vt illi eum potius crucifixiſſe inueniantur, quos hora tertia, vt crucifigeretur clamare potuiſſe diligens inquiſitor inueniet, cum aduerterit hoc quod a militibus factum eſt, hora ſexta factum eſſe. A V G V S T I N V S de Quæſtio. vete. & no. teſtamenti: Iudæorum ergo ſententiam de crucifixione Chriſti: tertia hora datam vult intelligi. Omnis enim qui morti addicitur, ex eo iam mortuus computatur, quo ſententiam excepit. Manifeſtauit ergo Marcus, quia non iudicis ſententia Saluator crucifixus eſt. difficile eſt enim innocentem probare eum, qui ſententia iudicis punitur. A V G. de Con. euan. Quamquàm non deſint, qui Paraſceue quam Ioannes commemorat dicens. Erat autem Paraſceue hora quaſi ſexta, horam diei tertiam velint intelligi. dicunt enim:

E Die quidem illo, quem dies ſabbati ſequebatur Paraſceuem fuiſſe Paſchæ Iudæorum, ꝙ ab eodem ſabbato iam inciperet azima, ſed tamen verum Paſcha quod iam in paſſione domini celebratur nõ Iudæorum, ſed Chriſtianorum cœpiſſe præparari. i. Paraſceuem habere ab ea hora noctis nona, in eo ꝙ dñs a Iudæis occidendus præparabatur. Paraſceue quippe interprætatur præparatio. Ab illa ergo hora noctis vſque ad eius crucifixionem occurrit hora Paraſceue ſexta ſm Ioannem, & hora diei tertia ſm Marcum. Quis fidelis non huic faueat ſolutioni quæſtionis? Si modo poſſit aliquis articulus coniici. vnde ab hora nona noctis cœpiſſe Paraſceues Paſchæ noſtræ, id eſt præparationẽ mortis Chriſti congruenter intelligamus. Si enim dicamus eam cœpiſſe quando a Iudæis appræhenſus eſt dñs, adhuc noctis partes primæ erant, ſed quando ad domum perductus eſt ſoceri Cayphæ, vbi & auditꝰ eſt a principibus, adhuc gallus non cantauerat. Si aũt quando Pilato traditus eſt, iam mane fuiſſe apertiſſime ſcriptum eſt. Reſtat ergo vt intelligamus tunc cœpiſſe præparationẽ mortis dñi, quãdo oẽs principes Sacerdotum dixerunt: Reus eſt mortis. Non enim